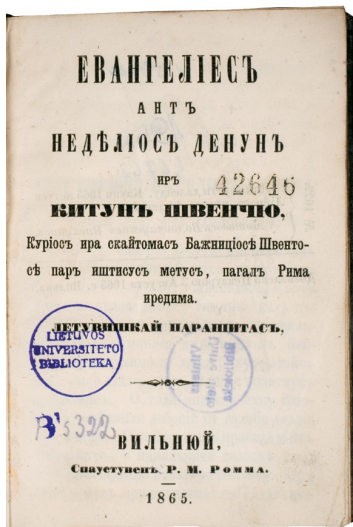




## 6.1 Spaudos draudimo metai



Graždanka išleista knyga „Evangelijos ant nedėlios dienų...“ (R. M. Rommo spaustuvė, Vilnius, 1865; Vilniaus universiteto biblioteka)

### Spaudos draudimas, slaptosios mokyklos ir knygnešystė

1864 m. Rusijos imperija uždraudė spausdinti, įvežti iš užsienio ir platinti lietuviškus leidinius lotynišku raidynu. Buvo sumanyta lotyniškas raides pakeisti rusiškomis (kirilica), išlaikant lietuvišką gramatinę sistemą. Toks reformuotas lietuviškas raštas buvo vadinamas graždanka. Tad M. Mažvydo, M. Daukšos, K. Donelaičio, D. Kleino ir kitų iškilių žmonių, siekusių kurti lietuvių kalbos gramatikos, literatūros, sintaksės tradiciją, laukė labai sudėtingi laikai.

Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas pradėjo lietuvių spaudos draudimą – 1864 m. jo nurodymu graždanka išleistas lietuviškas elementorius ir caro Aleksandro II įsakas dėl valstiečių reformos. Buvo draudžiama leisti ne tik lietuviškas knygas, bet ir kalendorius, maldaknyges, laikraščius, grožinės literatūros leidinius, taip pat mokytis lietuvių kalbos mokyklose, universitetuose. Už lietuviškos spaudos platinimą grėsė areštas, didžiulės baudos ar net mirtis.

Lietuviai suvokė, kad puoselėti ir išlaikyti lietuvių kalbą yra labai svarbu, todėl buvo steigiamos slaptosios mokyklos. Mokyklos veikdavo 3–8 metų mėnesius, mokydavosi 5–15 (kartais iki 50) mokinių. Buvo mokoma iš įvairios religinės ir pasaulietinės literatūros, pirmiausiai mokyta skaityti ir rašyti lietuvių kalba, skaičiuoti, bažnytinių giesmių ir maldų. Didžioji dalis mokyklų buvo kilnojamos iš vietos į vietą. Slaptųjų mokyklų mokytojai buvo vadinami daraktoriais.

Pasipriešinimui vadovavo lietuvių inteligentai. Motiejaus Valančiaus pastangomis lietuviškos spaudos leidyba susitelkė Mažojoje Lietuvoje. Čia buvo spausdinami ir Didžiąjai Lietuvai skirti „Aušra“ (1883–86), „Tėvynės sargas“ (1896–1904), „Varpas“ (1889–1905), „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“ (1889–1896), kiti periodiniai leidiniai. Religinę literatūrą pradėjo keisti pasaulietiniai leidiniai.

Inteligentija skatino kuo aktyviau priešintis. Valstiečiai draudžiamą spaudą nešdavo iš Mažosios Lietuvos ir paskleisdavo ją po visą Didžiąją Lietuvą. Jie buvo vadinami knygnešiais.

Lietuviškos spaudos vis daugėjo, vien 1889–1904 m. buvo sulaikyta 234 300 egzempliorių lietuviškų leidinių. Lietuvių spaudos draudimas faktiškai žlugo.

## 6.1 Spaudos draudimo metai

1. Perskaitykite tekstą „Spaudos draudimas, slaptosios mokyklos ir knygnešystė“, išsiaiškinkite nežinomus žodžius. Remdamiesi terminų žodynu (<https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai>) užrašykite pateiktų žodžių apibrėžimus.

Kirilica -

---

---

---

Graždanka -

---

---

---

Spaudos draudimas -

---

---

---

Slaptosios mokyklos -

---

---

---

Daraktorius -

---

---

---

Knygnešys -

---

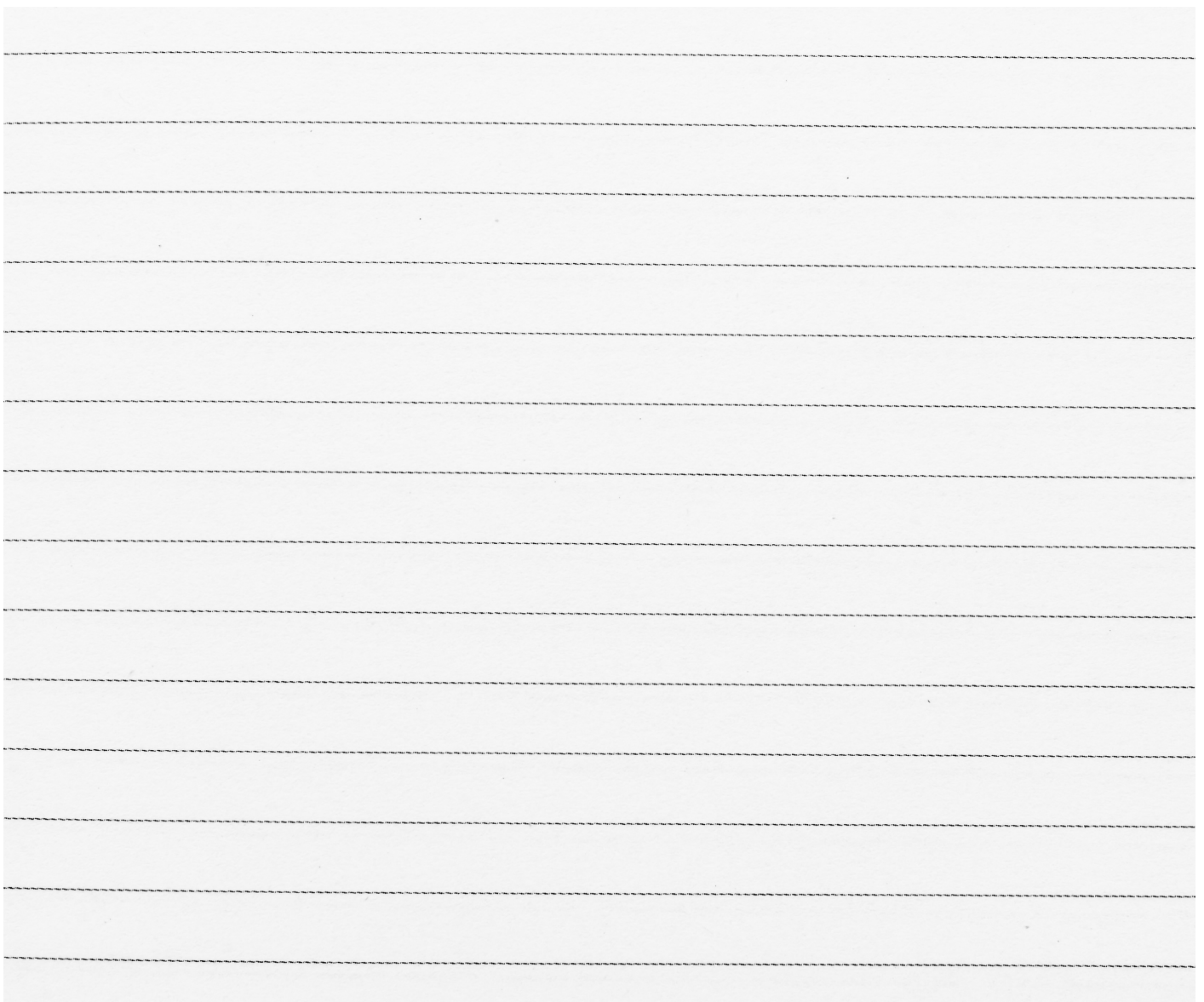
---

---

## 6.1 Spaudos draudimo metai

**2. Prisiminkite skaitytą tekstą „Spaudos draudimas, slaptosios mokyklos ir knygnešystė“. Raštu atsakykite į klausimus.**

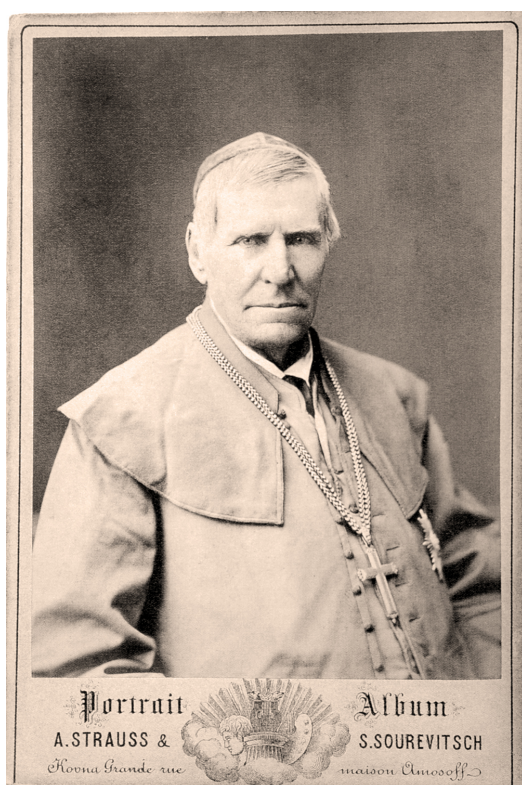
1. Kada uždrausta lietuviška spauda?
2. Kodėl buvo sumanyta uždrausti lietuvišką spaudą?
3. Kas yra *graždanka*? Kam ji buvo reikalinga?
4. Kokio pobūdžio lietuviška spauda buvo uždrausta?
5. Kas buvo Michailas Muravjovas?
6. Kas grėsė už lietuviškos spaudos platinimą?
7. Kas yra slaptosios mokyklos? Ko jose buvo mokoma?
8. Kodėl slaptosios mokyklos buvo kilnojamos iš vietos į vietą?
9. Kieno pastangomis ir kur buvo sutelkta lietuviškos spaudos leidyba?
10. Kas ir kodėl platino lietuvišką spaudą?



## 6.1 Spaudos draudimo metai

3. Remdamiesi „Visuotinė lietuvių enciklopedija“ ([www.vle.lt](http://www.vle.lt)), sukurkite infografiką apie Motiejų Valančių.

**Infografikas** – tai vizualus duomenų, informacijos, statistikos atvaizdavimas.



Motiejus Valančiaus portretas, A. Strauss

4. Savo sukurta infografiką pristatykite klasės draugams.



# 6.1 Spaudos draudimo metai

5. Prisiminkite skaitytą tekstą „Spaudos draudimas, slaptosios mokyklos ir knygnešystė“. Remdamiesi paveikslėliais įrodykite, kad šie periodiniai leidiniai buvo leidžiami spaudos draudimo laikotarpiu.

